

JOAN FERRER I MIRÓ, PINTOR VILANOVI

Mª ÀNGELS MARSÉ I FERRER

El present article pretén donar uns quants apunts sobre la vida i l'obra de Joan Ferrer i Miró, artista vilanoví, que es caracteritza, fonamentalment, per conrear una pintura basada en un realisme anecdòtic, dins la qual els temes del carrer —personatges i entorn— ocupen un lloc primordial. De la seva tècnica cal que destaquem el seu sòlid dibuix, producte d'una especial dedicació.

JOAN FERRER I MIRÓ, PINTOR VILANOVI

Personalment, Ferrer era un home modest, que no sortí de l'anonimat fins a l'any 1888, quan pinta *Exposició pública d'un quadre*, obra que li donà la fama en ser premiat amb medalla d'or a l'Exposició Universal de Barcelona d'aquell mateix any, i que avui es troba a les sales del Museu d'Art Modern de Barcelona.

Aquesta composició, juntament als seus 17 quaderns pedagògics que ideà per a l'aprenentatge de l'art, serien les obres que el farien popular.

LA FORMACIÓ COM A PINTOR

Joan Ferrer i Miró va néixer l'any 1850, en una casa del carrer Sant Francesc de Vilanova i la Geltrú. Fill d'un fuster, va haver d'assolir el seu renom per propis mitjans.

Fou a l'escola primària on Ferrer i Miró començà a dibuixar. Als dotze anys realitzà, a la ploma, un autorretrat. Però on veritablement es formà artísticament va ésser a l'acadèmia de Pere Borrell de Barcelona. D'aquesta mateixa acadèmia han sortit altres pintors de talent i anomenada com Romà Ribera. Aquest fou gran amic de Joan Ferrer, i arribaren a compartir taller. Testimoni d'això és un quadre, de gran sobrietat, pintat per Romà Ribera, abans que aquest marxés a París, on es veu Ferrer

Miró pintant a l'interior de l'estudi que ambdós compartien, seguint els mateixos camins dins el camp pictòric.

La societat barcelonina artísticorecreativa «*El Gavilán*» sostenia una classe de dibuix dedicada als seus associats, entre els quals es trobava el nostre pintor, que era considerat un bon dibuixant pels seus companys. El conseller artístic de la societat era Antoni Caba (professor de Llotja). A aquestes classes també acudien Simó Gómez, Eusebi Planas o Lluís Labarta.

Ferrer Miró va destacar aviat com un gran retratista i dins d'aquest gènere va pintar familiars d'aristòcrates de Barcelona, com els avantpassats del Marquès d'Alòs o com la família Sotolongo. També realitzà nombrosos retrats de vilanovins que encara es conserven en moltes cases de Vilanova i la Geltrú.

Ais voltants de l'any 1874 J. Ferrer marxà a Roma —pensionat per en Ferrer Vidal i Pau Soler—, on assistí com a deixeble a l'Acadèmia Espanyola. En aquesta ciutat, hi va estar, aproximadament, fins a l'any 1879, es va perfeccionar en el taller de Francisco Pradilla (pintor aragonès, autor de populars quadres històrics) i va realitzar un gran nombre d'aquarel·les amb clares influències de Fortuny. D'entre aquestes aquarel·les cal destacar *A ca l'ataconador*, que igual que d'altres mostren personatges amb vestits típics italians de l'època. També a Roma pintà l'obra *Sastreteria de Teatre*. Moltes de les obres d'aquesta etapa es troben actualment a l'estranger, ja que els seus marxants van escampar la seva obra per Europa i Amèrica.

Hem de situar entre 1874 i 1879 com els anys d'estada de Ferrer a Roma. Aquesta apreciació es contraposa al que es diu normalment en molts textos, els quals situen aquesta estada romana entre 1870 i 1874. Si ens atrevim a fer aquest canvi és pel fet que molts retrats de personatges de Vilanova són de l'any 1874; per tant, Joan Ferrer Miró no podia estar a Itàlia, així com moltes aquarel·les realitzades a Roma són de l'any 1878.

De retorn a Vilanova va fundar, al segon pis del núm. 5 de la plaça dels Cotxes, la primera acadèmia de pintura i dibuix de la nostra ciutat, de la qual van sortir una bona promoció de pintors. Deixeble de Joan Ferrer i Miró fou Gaspar Miró i Lleó, que potser és més reconegut a Vilanova que el seu mestre, tot i que no té cap obra emblemàtica.

Exposició pública d'un quadre, oli sobre tela guardonat amb medalla d'or a l'Exposició Universal de l'any 1888.

A ca l'ataconador, aquarel·la pintada a Itàlia l'any 1879.

L'OBRA EXPOSICIÓ PÚBLICA D'UN QUADRE I ALTRES PREMIS

Poc després, Ferrer s'instal·là a Barcelona, on obre un taller en un quart pis d'una casa de Ciutat Vella, concretament al carrer de la Llibreteria. I serà aquí on produirà la seva obra mestra: *Exposició pública d'un quadre*, on busca retratar amb molt encert el món, que tan bé coneixia, com era el de l'art i el seu comerç. Aquest quadre fou premiat amb medalla d'or a l'Exposició Universal de Barcelona de l'any 1888 i va ésser l'obra que li va donar la fama.

Per la seva modèstia, era poca la confiança que tenia en la seva pròpia obra. Després d'haver enviat el quadre, trobà, per casualitat, el mestre Caba, que era del jurat d'admissió, i tímidament li preguntà:

—Faria el favor de dir-me, senyor Caba, si han admès el meu quadre?

—Ja ho crec —li respongué Caba—. No sols admès, sinó que estarà molt ben col·locat. I va felicitar-lo.

Pocs dies després, es reunia el jurat qualificador de les obres per adjudicar els premis. Ferrer voltava tot sol l'Exposició quan fou cridat per Meifrèn, que era del jurat. Aquest, amb el seu caràcter expansiu, va abraçar Ferrer tot dient-li:

—Escolta, Ferrer, t'agradaria que et donessin medalla de bronze per la teva obra?

—És clar que sí —digué Ferrer—.

—I de plata?

—Molt millor.

—Doncs, t'han donat medalla d'or! No saltés d'alegria?

Ferrer Miró va somriure, però sense entusiasme, i li digué:

—Ets un bon amic, potser n'has fet un xic massa.

—El premi —afegeix Meifrèn— va ésser donat gairebé per unanimitat. L'obra estava bé de debò.⁽¹⁾

L'obra cridà l'atenció del públic i meresqué generals lloances.

«La comisión que se nombró por la Diputación provincial para adquirir algunos de los trabajos de nuestros más notables artistas para formar un museo provincial, acordó en su última sesión adquirir el lienzo de don J. Ferrer Miró, titulado 'Exposición pública de un cuadro' que mereció ser premiado con medalla de oro por el jurado de la Exposición Universal.»⁽²⁾

Posteriorment, el quadre fou adquirit per la Diputació Provincial, que, més tard, el 1906, el cediria al Museu d'Art Modern de Barcelona, lloc on es troba actualment.

El tema del quadre es basa a representar una escena urbana. El seu interès esdevé emblemàtic i antològic dins l'art de crònica social. Representa l'aparador d'una casa de reproduccions, davant del qual apareix un grup de gent avocada mirant a l'interior, d'esquena l'espectador. Al voltant d'aquesta escena principal apareixen una sèrie de personatges típics del carrer.

Aquesta obra és interessant per moltes raons, una que destacaríem seria la que fa referència als quadres que es troben en l'interior dels aparadors de la botiga de reproduccions, obres que permetrien fer un estudi sobre l'art que es comercialitzava en aquell moment, així com els gustos de l'època.

També és interessant saber les diferents opinions existents sobre la ciutat a la qual pertany el carrer representat en l'obra. Arribant, en ocasions, a l'extrem de la discussió. Alguns autors com Ferrer i Parera, a la revista *Prisma* l'any 1932, afirmen que l'assumpte és genuïnament barceloní. D'altres, com el crític Lluís Alfonso, a *La Dinastia*, diuen que el quadre representa París. Jo, personalment, dic que va ser executada a Londres, com es diu en *L'art català* de l'editorial Aymà, la qual cosa es reafirma si es mira el cartell de la botiga, on es pot llegir «*Photographer booksellers*», escrit en anglès. A més, la imatge del carrer mullat per la pluja reflecteix l'ambient humit londinenc.

Vilanova i la Geltrú estava ben assabentada de l'execució del quadre premiat el 1888, i al mes de maig d'aquest mateix any, el *Diari de Vilanova* hi dedica unes línies fent ressò de la preparació del quadre, per part de Ferrer Miró.

Sortida de missa, oli sobre tela.

Portada del quadern 14 de El dibujo al alcance de todos, mètode ideat per Joan Ferrer i Miró.

«CRÓNICA

»En alguno de nuestros colegas leímos hace poco que el conocido artista D. J. Ferrer Miró estaba terminando un bonito cuadro representando el exterior de un establecimiento de venta de fotografías, ante cuyos escaparates se ven algunos curiosos contemplando las obras de arte expuestas.

»El citado cuadro, que hemos tenido el gusto de ver, produce una magnífica impresión y a pesar de que es solo de regulares dimensiones, aparecen agrupadas con acierto un buen número de figuras, con actitudes y detalles muy bien estudiados, dominando en todo el lienzo una bien entendida entonación, especialmente en el fondo, por el tinte propio de la neblina que se observa en los días lluviosos y la transparencia del agua en el arroyo y aceras, lo cual el señor Ferrer ha sabido imitar perfectamente, comprendiéndose por la abundancia de detalles que se observan, las muchas dificultades que se han tenido que vencer y lo bien acabado de la ejecución, por lo cual el citado artista ha sido aplaudido por varios de sus amigos y aficionados.

»Dicho cuadro lo destina el Sr. Ferrer para exhibirlo en la próxima Exposición Universal, no dudando por nuestra parte que merecerá del Jurado una honrosa calificación.»^(3 i 4)

Després de ser premiat, Ferrer Miró va repetir el quadre fent-lo més gran i amb notables canvis. Aquesta versió va ser exposada i posada a la venda a la Sala Parés l'any 1978.

Però foren d'altres les exposicions en les quals participà Ferrer, i en les quals va ser igualment guardonat. L'any 1885 va presentar l'oli *Amateur*, personatge que més tard inclourà dins l'obra *Exposició pública d'un quadre*, al Centre d'Aquarel·listes de Barcelona. A l'Exposició General de Barcelona del 1891 va presentar *Un deure satisfet*, a l'Exposició General de Barcelona de l'any 1894, hi concursà amb *El darrer ornament*, i amb l'obra *Vigília de reis* va concórrer a dos certàmens, a l'Exposició de Belles Arts de Barcelona de 1898, on va obtenir medalla d'or, i a l'Exposició Universal de París de 1900.

Retrat de Zoa Ferrer Òliva, oli sobre tela de l'any 1874.

ELS QUADRES PEDAGÒGICS

A part de l'obra *Exposició pública d'un quadre*, el que donà més popularitat a Joan Ferrer i Miró foren els 17 quaderns pedagògics anomenats «*El dibujo al alcance de todos*», declarats obra de text per Real Ordre del 20 de gener de 1907, i amb els quals molts dels nostres pares han après a dibuixar a l'escola. Fins fa pocs anys encara s'utilitzaven com a material pedagògic.

Aquests quaderns són una veritable troballa d'ensenyament metòdic i fàcil. Comencen amb unes sanefes senzilles, que s'han de repetir, i que es van complicant cada vegada més fins arribar a haver de reproduir làmines reticulades, la quadrícula de les quals es va fent cada vegada més gran. Els dibuixos del final del quadern, ja més elaborats, poden fer-nos apreciar diverses imatges de la Vilanova vuitcentista.

L'any 1906, Joan Ferrer i Miró abandonà la pintura per dedicar-se plenament a la pedagogia de l'art, tasca que li ocuparà la resta de la seva existència fins a la seva mort, el dia 28 de desembre del 1931.

«Ha sido muy sentida la muerte del distinguido señor don Juan Ferrer Miró caballero sin tacha, laborioso y de trato exquisito y afable que contaba con un número de amistades numerosísimo en esta ciudad.

«Ayer tuvo efecto el traslado de su cadáver a la Iglesia parroquial de Santa Maria del Pueblo Nuevo y de allí al cementerio del Sud-Oeste donde recibió cristiana sepultura viéndose el luctuoso acto concurridísimo.

«A su atribulada esposa doña Maria Camps, hijo Juan y demás familia, así como a las razones sociales 'El dibujo al alcance de todos', Fabrica de productos químicos del doctor Ferrer Camps y Acabados en pana, S.A., les enviamos la expresión de nuestro más sentido pésame.»⁽⁵⁾

El fet d'arraconar els pinzells no li aportà més glòria, però sí profit material.

LA RESTA DE LA SEVA OBRA

A més de les obres que hem fet esment, cal recordar que Ferrer Miró s'especialitzà en la tècnica de l'aquarel·la, on assolí molt reconeixement. Dins la tècnica de l'oli es destaca el gènere dels retrats, amb els quals va demostrar ser un especialista. També conrea el paisatge, les marines, els temes històrics, els de caire religiós, les natures mortes o les escenes populars. En tots ells mai no abandonà l'estil minuciós realista.

El Museu Balaguer acull una obra, *Sortida de missa*, tema molt freqüent en les seves pintures. Es tracta d'un oli damunt tela que representa una dona i una nena a la porta d'una església, tot sortint de missa. La dona vesteix de negre. La nena apareix en primer terme baixant les escales, vestida de blanc i amb ombrel·la i barret. Al fons, si es mira bé, es pot veure la cara d'un tercer personatge, un home, que queda dissimulat per la foscor de l'església. L'església representada és la de Santa Maria del Mar de Vilanova. Moltes de les «sortides de missa» pintades per Joan Ferrer corresponen a esglésies de Vilanova. Sant Antoni, concretament la plaça de les Neus, també apareix en més d'un quadre seu.

L'any 1891 va pintar, per a l'església de Mar, un quadre a l'oli representant un *Sagrat Cor de Jesús*, per ser col·locat damunt del sagrari de l'anomenada església dins d'un marc daurat. Aquesta obra va ser destruïda el 1936.

Un altre quadre és l'anomenat *Les Bugaderes*, dedicat a una deixeble seva, la qual cosa testimonia el fet que Ferrer Miró es dedicava a l'ensenyament de l'art.

També té nombroses natures mortes i paisatges, alguns d'ells a l'estil de l'escola d'Olot.

La platja i les cases dels pescadors de Vilanova també són presents en les seves teles. Són quadres on es veu clarament la influència de Roig i Soler. A la farmàcia de la platja es pot contemplar la reproducció fotogràfica en blanc i negre d'un dels seus quadres mariners.⁽⁶⁾

A la Cambra de Comerç de Barcelona hi ha un quadre pintat pel nostre artista que representa un mercat.

Retrat de Gregori Ferrer Òliva, oli sobre tela de l'any 1874.

«El señor Ferrer y Miró tiene expuesto en casa Parés un cuadro al óleo que representa una plaza-mercado, en el cual hay algunos fragmentos que merecen elogio por la luz y el colorido. El autor ha puesto especial cuidado en el estudio de las figuras y sobre todo en las del grupo principal colocado en primer término en el centro del cuadro. Se ven en este grupo cualidades que bien cultivadas por medio de un asiduo trabajo permitirán al señor Ferrer y Miró dedicarse con fortuna a la pintura de género, pero se encuentran también en él, como en otras partes del cuadro, defectos de dibujo muy visibles, actitudes exageradas o falsas, como por ejemplo la de la señora, y una ejecución insegura que en ciertos trozos da un aspecto de algo sucio al colorido. Estos defectos no impiden que puedan apreciarse bien los méritos reales que en detalles más que en el conjunto tiene el trabajo del citado artista.»⁽⁷⁾

LES EXPOSICIONS

Trobem a Ferrer Miró participant en exposicions regionals i comarcals: en l'Exposició Regional de Vilanova i la Geltrú de l'any 1882, que es va fer amb motiu de l'arribada del ferrocarril, hi va presentar quatre quadres a l'oli: *Platja de Vilanova*, *Carrer d'un poble*, *Retrat* i *Sant Francesc d'Assís*.

A l'Exposició d'Art del Penedès, que va tenir lloc a Vilanova l'any 1929, hi va exposar dues obres: un *Retrat* i una *Natura morta*, aquesta darrera va causar impacte pel seu verisme.

A Vilanova i la Geltrú, l'any 1912, participà a l'Exposició artística de l'Ateneu, que va tenir lloc dins dels actes del II Congrés Regional d'Ateneus i Associacions de Cultura.

Després de la seva mort, algunes obres de Joan Ferrer i Miró, pertanyents a col·leccions particulars de vilanovins, han format part d'exposicions col·lectives de pintors de Vilanova i de la comarca, com l'exposició que va tenir lloc al Foment Vilanoví l'any 1959 o l'organitzada pel Museu Balaguer l'any 1965 que acollia artistes vilanovins i sitgetans.

NOTES

- (1) BATLLE, Esteve: «Joan Ferrer Miró (1850-1931)», *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, pàgs. 91-93, març 1932, Barcelona.
- (2) *Diario de Barcelona*, 25 de maig del 1889, pàg. 6594.
- (3) *Diario de Villanueva y Geltrú*. Dimarts, 8 de maig del 1888. Núm. 108, pàg. 2.
- (4) Per a més referències, *Exposició pública d'un quadre sortí a la llum gravada a La Ilustración Artística* de l'any 1890.
- (5) *Diario de Barcelona*. Dimecres, 30 de desembre del 1931, pàg. 19.
- (6) Fotografia realitzada per en Mas.
- (7) *Diario de Barcelona*. 13 de juliol del 1881.